

Секція 3

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ

Гловюк І. В.

завідувач кафедри кримінального процесу Національного університету
«Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, доцент

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПІДСУДНОСТІ КЛОПОТАНЬ СЛІДЧИХ ДЕРЖАВНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ ПРО НАДАННЯ ДОЗВОЛУ НА ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Проблемні питання підсудності питань слідчому судді стають все більш актуальними у сучасних реаліях, про що свідчать практичні проблеми застосування цих положень КПК України та постійна увага наукової спільноти до цієї проблеми (див.: Оверчук С. В. Підсудність кримінальних проваджень слідчому судді. Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2015. № 2(12). URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2015/n2/15osvpss.pdf>; Полюхович О. І. Судовий контроль при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. — Харків, 2017. — С. 66—69; Гловюк І. В., Зінковський І. П. Проблемні питання підсудності клопотань стосовно заходів забезпечення кримінального провадження // Досудове розслідування: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення : матер. постійно діючого наук.-практ. семінару (м. Харків, 26 жовт. 2018 р.) / редкол.: М. В. Членов (голов. ред.), Л. М. Леженіна (заст. голов. ред.), О. В. Косьмін. — Харків : Право, 2018. — Вип. 10 (ювіл.). — С. 34—38; Пономаренко Д. В., Пашковський М. І. Особливості тактики захисту у випадках спору щодо територіальної підсудності клопотань слідчого про застосування заходів забезпечення кримінального провадження // Досудове розслідування: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення: матеріали постійно діючого наук.-практ. семінару (м. Харків, 26 жовт. 2018 р.) / редкол.: М. В. Членов (голов. ред.), Л. М. Леженіна (заст. голов. ред.), О. В. Косьмін. — Харків : Право, 2018. — Вип. 10 (ювіл.). — С. 124—128). Це обумовлено тим, що юридична невизначеність підсудності у даному випадку

спричиняє порушення права на справедливий суд. Адже, враховуючи те, що у справах, що стосуються «кримінального обвинувачення», захист статті 6 починається з офіційного повідомлення особі про підозру («Екле проти Німеччини» (Eckle v. Germany), п. 73–75) або з практичних заходів, як-от обшук, коли така особа вперше суттєво постраждала від «обвинувачення» («Фоті проти Італії» (Foti v. Italy), п. 52–53) (Віткаускас Д. Диков Г. Захист права на справедливий суд відповідно до Європейської конвенції з прав людини (друге видання). — Рада Європи, 2-ге видання (українська версія), лютий 2018 року. — С. 29–30), то, відповідно, положення ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та ст. 8 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» стосовно права особи на повноважний суд поширюються і на розгляд заяв, скарг, клопотань слідчим суддею.

Окремою групою клопотань, які подаються слідчими ДБР, є клопотання про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії. За загальним правилом, розгляд клопотань, який віднесений згідно з положеннями цієї глави до повноважень слідчого судді, здійснюється слідчим суддею відповідного апеляційного суду, у межах територіальної юрисдикції якого знаходиться орган досудового розслідування. Розгляд клопотань про надання дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій щодо суддів, працівників суду та правоохоронних органів та/або у приміщеннях судових та правоохоронних органів, який віднесений згідно з положеннями цієї глави до повноважень слідчого судді, може здійснюватися слідчим суддею відповідного апеляційного суду поза межами територіальної юрисдикції органу досудового розслідування, який здійснює досудове розслідування. У такому разі слідчий, прокурор звертаються з клопотаннями про надання дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій до слідчого судді апеляційного суду, найбільш територіально наближеного до апеляційного суду, в межах територіальної юрисдикції якого здійснюється досудове розслідування (ст. 247 КПК України). Проте, у аспекті діяльності ДБР ці положення мають специфічне застосування, враховуючі територіальну сферу діяльності територіальних управлінь ДБР.

Одним із двох найпоширеніших критеріїв визначення підсудності є саме місце знаходження органу досудового розслідування.

Частина 4 ст. 9 Закону України «Про Державне бюро розслідувань» передбачає, що для забезпечення виконання завдань Державного бюро розслідувань утворюються такі його територіальні управління: 1) територіальне управління, розташоване у місті Львові, що поширює свою діяльність на Волинську, Закарпатську, Івано-Франківську, Львівську, Тернопільську області; 2) територіальне управління, розташоване у місті Хмельницькому, що поширює свою діяльність на Вінницьку, Житомирську, Рівненську, Хмельницьку, Чернівецьку облас-

ті; 3) територіальне управління, розташоване у місті Миколаєві, що поширює свою діяльність на Кіровоградську, Миколаївську, Одеську області; 4) територіальне управління, розташоване у місті Мелітополі, що поширює свою діяльність на Автономну Республіку Крим, Запорізьку, Херсонську області, місто Севастополь; 5) територіальне управління, розташоване у місті Полтаві, що поширює свою діяльність на Дніпропетровську, Полтавську, Сумську, Харківську області; 6) територіальне управління, розташоване у місті Краматорську, що поширює свою діяльність на Донецьку і Луганську області; 7) територіальне управління, розташоване у місті Києві, що поширює свою діяльність на місто Київ, Київську, Черкаську та Чернігівську області.

Такі формулювання цього Закону, на наш погляд, однозначно свідчать про те, що саме цей закон визначає місце знаходження відповідного територіального управління.

У складі ДБР діють слідчі, оперативні та інші підрозділи. Відповідно, саме місцезнаходження слідчого підрозділу є детермінантою визначення підсудності клопотань щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій, адже, як було роз'яснено у листі Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Щодо окремих питань здійснення слідчим суддею суду першої інстанції судового контролю в кримінальному провадженні», хоча і стосовно заходів забезпечення кримінального провадження, під органом розслідування розуміють слідчі підрозділи органів Національної поліції, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за податковим законодавством, органів державного бюро розслідувань, а також підрозділ детективів, внутрішнього контролю НАБУ, а не сам правоохоронний орган.

Таким чином, з клопотанням слід звертатися за місцезнаходженням слідчого підрозділу відповідного територіального управління Державного бюро розслідувань.

Інший аспект проблеми полягає у тому, що розгляд клопотань про надання дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій щодо суддів, працівників суду та правоохоронних органів та/або у приміщеннях судових та правоохоронних органів може здійснюватися слідчим суддею відповідного апеляційного суду поза межами територіальної юрисдикції органу досудового розслідування, який здійснює досудове розслідування. У такому разі слідчий, прокурор звертаються з клопотаннями про надання дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій до слідчого судді апеляційного суду, найбільш територіально наближеного до апеляційного суду, в межах територіальної юрисдикції якого здійснюється досудове розслідування.

Як слушно зазначає О. І. Полюхович, встановлюючи правило про зміну підсудності, законодавець використовує формулювання «може здійснюватися поза межами територіальної юрисдикції органу досу-

дового розслідування», яке вказує, що прийняття рішення про зміну підслідності у даному випадку лежить в площині дискреційних повноважень ініціатора розгляду клопотання (тобто застосовується диспозитивний метод правового регулювання). Тож, якщо йдеться про проведення НСРД щодо суддів, працівників суду та правоохоронних органів та/або у приміщеннях судових та правоохоронних органів, клопотання про надання дозволу на проведення НСРД за розсудом прокурора може бути направлено як до апеляційного суду в межах територіальної юрисдикції органу досудового розслідування (якщо у прокурора немає підстав побоюватися можливого розголошення інформації про планувану НСРД або протидії у наданні дозволу на проведення НСРД через наявність у слідчого судді особистих чи відомчих інтересів), так і до апеляційного суду поза межами територіальної юрисдикції органу досудового розслідування (за умови, що існує загроза настання вищенаведених ризиків) (Полюхович О. І. Судовий контроль при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. — Харків, 2017. — С. 67–68).

Слід враховувати те, що територіальна юрисдикція територіальних управлінь Державного бюро розслідувань чітко регламентована ч. 4 ст. 9 Закону України «Про Державне бюро розслідувань» та охоплює декілька областей. Відповідно, межі територіальної юрисдикції відповідного територіального управління — це ті області та міста, на які поширена діяльність територіального управління ч. 4 ст. 9 Закону України «Про Державне бюро розслідувань» та охоплює декілька областей. Тобто, вона є ширшою за поняття «місцезнаходження територіального управління».

Відповідно, у разі необхідності розгляду клопотань про надання дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій щодо суддів, працівників суду та правоохоронних органів та/або у приміщеннях судових та правоохоронних органів, слідчий, прокурор мають звертатися з клопотаннями про надання дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій до слідчого судді апеляційного суду, найбільш територіально наближеного до апеляційного суду за місцезнаходженням слідчого підрозділу відповідного територіального управління (за межами територіальної юрисдикції управління, визначеної у відповідному пункті ч. 4 ст. 9 Закону України «Про Державне бюро розслідувань»).

Таким чином, з клопотанням у порядку Глави 21 КПК України слід звертатися за місцезнаходженням слідчого підрозділу відповідного територіального управління ДБР. Клопотання у порядку ч.ч. 2 та 3 ст. 247 КПК України мають бути подані до слідчого судді апеляційного суду, найбільш територіально наближеного до апеляційного суду за місцезнаходженням слідчого підрозділу відповідного територіального управління (за межами територіальної юрисдикції управління, визначеної у відповідному пункті ч. 4 ст. 9 Закону України «Про Державне бюро розслідувань»).